

— X Groene initiatieven bij OB Amsterdam

p.2

— X TNT post en Volkerwessels realiseren duurzaamste gebouw

p.3

— X Trends in productie: eerlijke mode, duurzame bedrijfskleding?

p.4

duurzaamheid Trendrapport

editie 7, juli 2009

Madurodamconferentie 2009

Op donderdag 23 april vond de Madurodamconferentie plaats in Den Haag, georganiseerd door Fobid Netherlands Library Forum en Vereniging van Openbare Bibliotheken. Onderwerp was: duurzaamheid en bibliotheken onder de titel: **How green is my library?**
Exploring sustainability and libraries:

Hoe houdbaar/duurzaam het concept bibliotheek eigenlijk? Erg veel belangstelling is er in Nederland nog niet voor het thema duurzaamheid. IFLA president Claudia Lux schetste drie mogelijke vormen van betrokkenheid van bibliotheken:

- het geven van informatie over duurzaamheid en het organiseren van activiteiten voor kinderen
- ondersteunen van duurzaamheid in de bibliotheken zelf, duurzame collecties die worden uitgeleend ('recycling'), geconserveerd en gedigitaliseerd en het gebruik van duurzame bibliotheekmaterialen, afvalsystemen en energie.
- betrokkenheid gericht op het eigen voortbestaan en dat van de sector.

Hiertoe zouden we als branche meer moeten deelnemen aan internationale initiatieven zoals de IFLA Special Interest Group on Environmental Sustainability and Libraries. Er was veel aandacht voor groene/duurzame bouw en er werden mooie voorbeelden gegeven uit andere Europese landen zoals Denemarken en Frankrijk. Tenslotte was er een verzoek om een checklist waaraan bibliotheken zouden moeten voldoen om een 'groen stempel' te krijgen.
(Bron IP 6-2009).

Steeds meer gemeenten subsidiëren groene daken

In Groningen is het sinds april 2008 mogelijk subsidie aan te vragen voor groene daken. In Rotterdam is dat mogelijk sinds juli 2008. Gemeentelijke subsidies voor de aanleg van groene daken lijkt een trend te worden, want ook in andere steden staat dit onderwerp op de politieke agenda. Zo heeft de PvdA in Den Haag eind juli 2008 het college van B&W gevraagd om een subsidieregeling voor groene daken. Ten slotte heeft stadsdeel Centrum in Amsterdam in augustus 2008 besloten om subsidie te verlenen voor de aanleg van een groen dak. Een groen dak is een dak begroeid met planten. Vaak zijn dit kleine planten met ondiepe wortels zoals gras, mos, kruiden en vetplantjes, maar in sommige gevallen kunnen ook struiken en bomen worden gebruikt. Gemeenten geven subsidie voor groene daken omdat zij vinden dat ze goed zijn voor het milieu. Zij zorgen voor een vermindering van de CO₂ uitstoot en verbeteren de luchtkwaliteit.

(Subsidie Databank Elsevier 20-8-2008)

Conservering

Hoe sneller de wereld verandert en hoe complexer de leefomgeving van mensen wordt, hoe groter ook het verlangen naar overzichtelijkheid, naar herkenbaarheid, kleinschaligheid en naar de eenvoud van vroeger. De megatrend conservering staat voor het verlangen naar vroeger, voor het behouden van dingen die waardevol zijn en voor het vasthouden aan het bekende. Conservering is een manier om je te weren tegen de grote veranderingen die zich aan het begin van een nieuwe eeuw voordoen. De voedingsbodem wordt gelegd door het einde van de verzuiling en van de verzorgingsstaat, het einde van Nederland als boerenland en als economische grootheid.
(Bron: www.trendslator.nl/trends/trendniveaus/maatschappelijke-trends)

Duurzaamheid in de stad

Voor het eerst in de geschiedenis wonen er binnenkort wereldwijd meer mensen in de stad dan op het platteland, zo voorspelde het bevolkingsfonds van de Verenigde Naties. Verstedelijking ruikt naar uitlaatgassen. Het verlangen naar een gezonde, natuurlijke en duurzame leefomgeving is nergens groter dan in de stad. Hoe schaarser de ruimte, hoe inventiever er wordt nagedacht over Sustainable Urban Design, zoals dat heet.

Van futuristische verticale tuinen tot nostalgische volks- en schooltuinen, er is een groene toekomst voor het laatste kind in het bos.

(Bron: www.trendslator.nl/trends/trendniveaus/maatschappelijke-trends)

Multimediaal

Gewoon lezen is er niet meer bij, zo langzamerhand wordt alles wat met papier en letters te maken heeft ook op andere media aangeboden. Er wordt steeds minder van papier gelezen, met name onder de jeugd. Uitgevers van boeken en kranten overleven niet meer met letters alleen en grijpen verschillende media aan om de consument (opnieuw) te bereiken. In de huidige multimediale samenleving moeten niet alleen lezers maar ook bedrijven vertrouwd raken met verschillende media. Er wordt volop geëxperimenteerd en uitgeprobeerd op allerlei platforms. Deze staan naast elkaar, beïnvloeden elkaar en staan elkaar soms ook in de weg.
(Bron: www.trendslator.nl/trends/trendniveaus/maatschappelijke-trends)

De duurzame bibliotheek = De ronde cirkel

Op het moment dat dit trendrapport uitkomt is duurzaamheid geen trend meer, maar een hype.

Zo snel gaan de dingen, maar toch is het een belangwekkend onderwerp voor bibliotheken en daarom hebben we een aantal relevante items verzameld.

Een pleonasme wat mij betreft die "duurzame bibliotheek", zoals "de oude grijsaard", "de ronde cirkel". Een bibliotheek is een instelling, die zich altijd al heeft beziggehouden met duurzaamheid, n.l. het bewaren voor het nageslacht, voor kortere (openbare bibliotheken) dan wel langere (Koninklijke Bibliotheek, archieven) termijn van geschriften en andere informatiedragers. Daarbij heeft men altijd al zuinigheid moeten betrachten (want afhankelijk van subsidiegelden), aan klimaatbeheersing moeten doen (want die media moeten langer mee dan vandaag en dus beschermd worden tegen ongewenste indringers als schimmels en insecten) en aan het bewaren van gedachtegoed (want men moet zich kunnen beschermen tegen de waan van de dag).

Wat kunnen bibliotheken mogelijk nog meer doen dan deze al eeuwenlange gekoesterde en uitgedragen missie? Bezuinigen is een dagelijkse bezigheid geworden, we worden van de ene bezuinigingsronde naar de andere gesleept, personeelsstops zijn vanaf dat ze werden opgelegd nooit meer opgeheven, we zijn zo efficiënt gaan werken, dat we ons afvragen of we misschien geen diensten hebben wegbezuinigd, die eigenlijk essentieel waren voor onze kernfuncties.

Toch is het niet verkeerd om ons heen te kijken naar wat er al gebeurd is in verschillende bibliotheken, en naar andere sectoren en het buitenland, en mogelijkheden te overwegen, die misschien in onze branche ook van toepassing kunnen zijn, middels verlichting, verwarming, en b.v. duurzaam geproduceerde tassen en bedrijfskleding. Dat van die begroeide daken, vind ik wel een mooi idee, als je dan toch nieuwbouw pleegt, of als je dan toch een nieuw dak op je oude gebouw moet plaatsen, of de nodige reparaties moet verrichten, denk daar dan eens aan.

Nederland loopt hierin zwaar achter, in andere landen, zoals België geven gemeentes hiervoor grif subsidies. In London is zelfs het beroep "rooftop gardener" in opkomst. Hoe meer we het erover hebben, hoe meer er doordringt. Dus op naar de groene dakenbibliotheek!

(Bron: www.guardian.co.uk/environment/2009/mar/30/green-building-biodiversity en www.worldgreenroofcongress.com/)

Groene initiatieven bij OB Amsterdam

Nederland kent één officiële duurzame bibliotheek: de openbare bibliotheek Amsterdam op het Oosterdokseiland. Eind 2008 kreeg zij een prijs voor het meest duurzame publiek toegankelijke gebouw van Amsterdam. Er is ook Europese subsidie aangevraagd en gekregen voor een scala aan maatregelen op dit gebied. Die maatregelen betroffen onder andere zonnepanelen op het dak, zonnecellen op delen van de ramen, ledverlichting op de kasten en duurzame materiaalgebruik. Voorts is het gebouw aangesloten op de lange termijn energie opslag van het Oosterdokseiland. Zo wordt de koude van de winter gebruikt voor de koeling in de zomer en warmte van de zomer voor de verwarming in de winter. Als dit niet genoeg oplevert in de winter, wordt er bijgestookt met bio-olie.

(Bron: www.dgbc.nl/mediaroom/actueel/centrale_bibliotheek_wint_duurzame_prijz_adam)

AVVN-gebouw

Het Algemeen Verbond van Volkstuindersverenigingen in Nederland AVVN (circa 220 tuinenparken aangesloten) heeft haar bureaurokantoor, tevens multifunctioneel kennis- en informatiecentrum in Leidsche Rijn 't Zand gebouwd. Van meet af aan was duidelijk dat het AVVN met zijn gebouw het milieudenken van de aangesloten leden wilde bevestigen. Het gebouw laat zien dat milieuvriendelijk bouwen niet duurder hoeft te zijn en ook een aantrekkelijk en in de omgeving passend gebouw kan opleveren. Opvallend zijn daarbij de oude historie van de glastuinbouw en de nieuw aan te leggen schooltuinen van het natuur- en milieu centrum van de gemeente.

Op het gebied van duurzaamheid is in de visie aandacht besteed aan energie, water, materiaalgebruik en bouwproces. Het gebouw is in het voorjaar van 2008 in gebruik genomen.

(Bron: www.utrecht.nl/smarthome.dws?id=267335 en Spaarmotief ASN-bank)

Meer groene ideeën van bibliotheken

Op 17 juli 2008 heeft wethouder Lucas Bolsius (Financiën, Sport en Buitenruimte) de Subsidieregeling Groene Daken bekendgemaakt.

Hij deed dit tijdens de opening van het groene dakterras op de Centrale Bibliotheek in Rotterdam. Daar ligt sinds kort een mooie grasmat die overtollig regenwater opneemt en fijnstof uit de lucht filtert. Op die manier raakt de riolering niet overbelast bij een flinke regenbui en verbetert de luchtkwaliteit. Bovendien heeft een groen dak een isolerende werking, dus hoeft een gebouw minder te worden verwarmd of gekoeld. Dat betekent minder uitstoot van kooldioxide.

(Bron: www.iktekennervoor.nl/actueel/nieuws/groen_dak_voor_centrale_bibliotheek/?cid=8&news_id=198)

De bibliotheek Breda heeft een groene bestelbus op gas in gebruik genomen.

Probiblio heeft haar acht busjes vervangen door nieuwe die zijn uitgerust met een roetfilter; een andere is vervangen voor een exemplaar dat zorgt voor een lagere uitstoot van fijnstof en roet.

Nog zo'n groen initiatief: www.biebmarkt.nl, door Probiblio overgenomen van de oorspronkelijke bedenker, kunnen bibliotheken hun oude, maar bruikbare meubilair en bibliotheekmaterialen kwijt.

De klimaatinstallaties bij de nieuwbouw van CODA, waarin twee Apeldoornse musea, het gemeentearchief en de uitbreiding van de bibliotheek zijn gehuisvest hebben een zeer hoog rendement. Het gebouw heeft veel glasgevel, met de keuze van het glas en de coating wordt een hoge isolatiegraad bereikt voor zowel zomer als winter, het hemelwater wordt in een aparte kelder opgeslagen en gebruikt om toiletten door te spoelen. Verder is er energiezuinige verlichting toegepast.

(Bron: Informatie Professional 2-2009)

Bouw duurzaamste kantoorgebouw gestart

In Noord-Holland is men gestart met de bouw van het duurzaamste kantoorgebouw van Nederland: de Bussumse watertoren. Het belangrijkste gegeven is dat het een volledig CO₂ neutraal gebouw is.

Het voorziet geheel in zijn eigen energiebehoefte, door het gebruik van windmolens, zonnecellen en een bio-warmtekrachtkoppeling. Dit is uniek in Nederland. Eveneens uniek is dat voor het eerst in Europa een gebouw van deze omvang geen riool aansluiting heeft, omdat het eigen afvalwater via een helofytenfilter gezuiverd wordt voor toiletspoeling. De Bussumse watertoren haalt na de ingrijpende renovatie en nieuwbouw een Milieu-Index-Gebouw van 640. Dit is de hoogste waarde, die tot nu toe in Nederland is gerealiseerd. (De Pers 11 maart 2009)

TNT post en Volkerwessels realiseren duurzaamste gebouw

Eind vorig jaar is in Veenendaal het eerste distributiecentrum voor TNT opgeleverd dat in het gebruik geheel CO₂ vrij is. In het gebouw zijn bestaande en bewezen technieken samengevoegd. Het ontwerp houdt zeer bewust rekening met de situering. De zon wordt gebruikt voor energie-opwekking, het daglicht kan ver in het gebouw doordringen terwijl teveel zoninstraling wordt voorkomen door zonwering in de vorm van een pergola of luiken. Op het dak zijn meer dan 300 fotovoltaïsche cellen geplaatst voor opwekking van elektriciteit en een zonnepaneel voor de opwekking van warm water.

Er wordt verwarmd door middel van warmte-koude opslag in de bodem. Het hemelwater wordt deels opgevangen in een bekken en gebruikt voor toiletspoeling. De wanden van de distributiehhal zijn uitgevoerd in sandwichpanelen uit de koel- en vriescellenbouw; de wanden van het publieksdeel zijn in houtskeletbouw elementen uitgevoerd met een lariks bekleding.

Er is drielaags glas toegepast in houten kozijnen, verschuifbare zonwering van Western Red Cedar en de bestrating bestaat uit hergebruikte straatstenen.

Op basis van de Certificeringsmethodiek Greencalc (www.greencalc.com/nl-introductie.html) heeft het distributiecentrum een score van 632 punten behaald. De hoogste score was tot nu toe 323 punten.

(Bron: De Pers 6 mei 2009 en www.bouwwereld.nl/1015488/een-project-uitgebreid/cosupzsup-vrij-distributiecentrum-tnt-veenendaal.htm)

Mvo (maatschappelijk verantwoord ondernemen) in bibliotheken

Er zijn verschillende mogelijkheden om steun te krijgen als je als bedrijf je goede wil toont en maatschappelijk verantwoord aan de slag wilt. Energie Centrum Nederland (www.ecn.nl) maakt scans van de verlichting, energiegebruik, cv-ketels. Missie van het ECN: "comfortabel, gezond en duurzaam werken en leven in de gebouwde omgeving met minimale energie- en milieubelasting" dit wordt bereikt

door hoogwaardige kennis en een aantal technologieën te ontwikkelen voor een duurzame energiehuishouding en die tot toepassing te brengen. Uitgangspunt is dat gerealiseerd kan worden dat het netto gebruik van energie medio deze eeuw neutraal is. Aan de onderzoekskant wordt het meest intensief samengewerkt met TNO in het samenwerkingsverband Building Future (www.buildingfuture.org). Bedrijven die

investeren in energiebesparing en duurzame energie, genieten een fiscaal voordeel via de energie-investeringsaftrek.

SenterNovem

(Bron: www.senternovem.nl/eia/)

"Iets goed doen voor de wereld is ook een vak"

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is uiteraard geen bezigheid die zich alleen binnen de grenzen van het eigen land afspeelt.

Moving people (www.movingpeople.info) is initiatiefnemer om in Kaapstad een Fryslân House te openen in 2010. Doel van het Fryslân House is om samenwerking tussen Friese, Drentse en Groninger bedrijven met Zuid-Afrika te bevorderen. Bedrijven delen hun kantoor kantoor en hun netwerk en zitten daardoor dicht bij de markt. Moving people laat bedrijven zien dat ze met hun winsten ook sociale doelen kunnen nastreven. "Iets goed doen voor de wereld is ook een vak. Het geld moet goed terecht komen. Dat gaat niet vanzelf. Het is dus zaak om ook de effecten van nobele inspanningen te meten" zeggen de gezusters Medema, oprichters van Moving people.

Tot hun klanten behoren het Instituut Clingendael, de ministeries van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking en veel Friese ondernemers, die maatschappelijk willen ondernemen. Zij ondernemen pogingen om deze initiatieven te koppelen.

(Bron: LC 2-5-2009)

Duurzame ondernemers in Friesland

Luitzen Overwijk uit Gorredijk van Overwijk koffieautomaten, waterkoelers en snoep- en frisdrankenautomaten verdiende een Millenniumbokaal (duurzaamheidsstroofe) met twee vindingen; zijn digitale storingsprogramma, waarmee hij zijn storingsmonteurs uiterst efficiënt ingezet kunnen worden, een jaarlijkse besparing van 7500 kilometer.

Samen met een Zweedse en Noorse partner heeft hij een eigen lijn koffieautomaten laten ontwikkelen, die zeer onderhoudsvriendelijk en zuinig zijn. Ze hebben alle overbodige functies eruit gehaald en zijn uitgerust met timers voor de temperatuur, bovendien voor 95% recyclebaar.

Telecom en ict onderneming Cenned zoekt het in de isolatie en warmteopslag middels warmtepompen in een gesloten watercircuit. Sensoren die bij een bepaalde lichtinval de lampen automatisch in- en uitschakelt en solartubes die in het dak zijn ingebracht en bestaan uit een koepel met daar vlak onder een prismavenster, dat het daglicht versterkt laat schijnen in een anders donkere gang. Baderiewinkel Leeuwarden heeft een 10kuubs watertank onder de grond die het regenwater van zijn stalen dak van 1300

vierkante meter opvangt, via een drukpomp en filter wordt het voor alle toepassingen van water in de showroom gebruikt. Via een lucht-water-warmtepomp wordt door samenpersen het water verwarmd. Op het dak staat al 3,5 kw aan zonnepanelen, daar komt binnenkort 15 kw bij.

(Bron: LC 18-4-2009)

Websites duurzaam ondernemen:

www.duurzaam-ondernemen.nl

www.cradletocradle.nl

www.marktplaatsduurzaaminkopen.nl

www.senternovem.nl/duurzaaminkopen

www.senternovem.nl/eia

www.energiecentrum.nl

www.antwoordvoorbedrijven.nl

www.mvonderland.nl

www.oesorichtlijnen.nl

www.dossierduurzaam.nl

www.unimaas.nl/publicatie/2007/pub3/conferentie_kb.htm

Digitale duurzaamheid

In Nederland zijn we ons natuurlijk wel bewust van het belang van digitalisering van collecties en van digitale duurzaamheid. Met onder meer de nationale digitaliseringsprojecten, het e-depot van de KB, de vele (erfgoed)organisaties met digitale duurzaamheid als kerntaak en de Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid lopen we hierin juist voorop.

(Bron: Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid: www.ncdd.nl/artikel?id=54)

Is lezen groen?

Is een groene bibliotheek een bibliotheek zonder boeken? Om bomen te sparen? Dat zou deels best kunnen gebeuren, met het groeiend aantal digitale publicaties. Papier dus afschaffen en geheel overgaan op digitale publicaties? Kan, maar hoeft niet. Misschien is ook in Nederland ruimte voor een initiatief à la het Amerikaanse bedrijf Eco Libris motto: Every book you read was once a tree. Plant a tree for every book you read (www.ecolibris.net). Lezers die zich schuldig voelen vanwege de vele bomen die voor de papierfabricage gekapt worden, kunnen aan Eco Libris een donatie storten.

Met het geld worden dan weer nieuwe bomen geplant.

(Bron: IP 2-2009)

Green Library blog met heel veel groene tips

De Green Library blog is gewijd aan het documenteren van belangrijke activiteiten, gebeurtenissen,

literatuur en projecten die gericht zijn op "het vermeerderen van de efficiëntie waarmee gebouwen hun bronnen – energie, water en materialen- gebruiken en het verminderen van effecten die gebouwen hebben op de gezondheid en het milieu, tijdens de levenscyclus van het gebouw, door betere situering, constructie, ingebruikname, onderhoud en verhuizing" van en door bibliotheken.

(Bron: www.thegreenlibraryblog.blogspot.com)

Biomassa ook te benutten voor papier

Om optimaal gebruik te maken van planten is de Ecopyramide bedacht door het Innovatie Netwerk, de denktank voor de landbouwindustrie. Centraal begrip bij het idee van de Ecopyramide is bioraffinage.

Hierbij wordt plantaardig materiaal net als olie gekraakt in een waterval aan verschillende producten, zoals bij het project rond raapzaad in Rotterdam, waarbij de olie naar de levensmiddelenindustrie gaat en het afval naar de veevoederfabrikant.

Maar eerst kunnen er nog hoogwaardige

reststoffen, zoals vezels en mineralen, gebruikt worden, om b.v. papier en kunstmest te maken.

Zo ook bij het project in Oentsjerk, waar gras meerwaarde krijgt. Normaal kunnen alleen koeien en andere herkauwers gras verteren. Door gras te persen komen de voerewittens ook beschikbaar voor varkens en kippen. De vrijgekomen vezels gaan naar de papierindustrie, terwijl het perssap vol mestsappen op het land wordt gebracht.

www.duurzaambo.nl/duurzaambo/duurzaambo/basismodule/websitesbiomassa.htm
www.innovatienetwerk.org/sitesmanager/downloadattachment.php?id=3dmv4d9zy_xegb-muqlctso

(Bron: LC 28-2-2009)

Duurzame bibliotheektassen

Plastic bibliotheektassen zorgen steeds vaker voor een discussie onder het personeel, plastic is verkeerd, zie het pas ontdekte plastic eiland; ergens op de Stille Oceaan, tussen San Francisco en Hawaï, drijft een serie vreemde objecten. Het is een soort archipel, tien jaar geleden ontdekt, die minstens zo groot is als Frankrijk, Spanje en Portugal samen. Dat is een conserva-

tieve raming; er circuleren ook schattingen waarbij aan het ding tweemaal de omvang van de Verenigde Staten wordt toegekend.
www.ragbag.eu
www.greengiving.nl/non-woven-tassen/77/index.htm

Trends in productie: eerlijke mode, duurzame bedrijfskleding?

De belangstelling voor Fairtrade Fashion groeit, ondanks de crisis. Dat moet ook, want de prijzen van grondstoffen blijven stijgen. Toch is het aandeel in 'pure' mode nog beperkt;

dat moet groeien wil het overleven. Steeds meer modeketens en kledingmerken als Replay, H&M, Zara en Mango, hebben sinds kort ook een bio- of fairtradelijn. Merken als G-sus en Mexx zijn aangesloten bij de Fair Wear Foundation (www.fairwear.nl/index.php). Dit is een samenwerkingsverband van bedrijfsleven, vakbonden en maatschappelijke organisaties dat in de gaten houdt of de arbeidsomstandigheden in landen waar de productie plaatsvindt voldoen aan de normen. Made-by is ook zo'n voorbeeld, de stichting- te

herkennen aan het blauwe knoepje- houdt de duurzaamheid en de arbeidsomstandigheden in het productieproces in de gaten. Op de Fair Fashion Awareness Event in juni in Arnhem tonen modelabels en ontwerpers als M'brazé, Alchemist, Edun, Manurisha Moonilal, Van Markovic, Rianne de Witte, Marlon Borgschot en het hun nieuwe collecties in een show rond de thema's People, Environment en Innovation en laten allerlei nieuwe materialen zien, zoals lyocel, houtpulp, soja, maïs, hennep, bamboe en brandnetel. Deze modeshow is de grootste duurzame modeshow in Nederland. Als er dan toch gekozen wordt voor bedrijfskleding in bibliotheken, loont het de moeite eens te gaan 'shoppen' in dit grote aanbod duurzame kleding.

www.nukuhiva.nl
www.watmooi.nl
www.made-by.nl
www.schonekleren.nl

(Bron: Onze Wereld mei 2009)

